

SYSTÉM MANAŽÉRSTVA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI AKO SÚČASŤ INTEGROVANÉHO MANAŽÉRSTVA

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY MANAGEMENT SYSTEM AS A PART OF INTEGRATED MANAGEMENT

Marta KARKALÍKOVÁ – Alica LACKOVÁ

ABSTRAKT

Zavedenie systému manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci zvyšuje kvalitu podnikania, poskytuje výrobcam, distribútorom a spotrebiteľom určitú formu pridanej hodnoty a v konečnom dôsledku vytvára dobré meno firmy. Zvyšovanie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci má dôležitý hospodársky význam, pretože riešenie otázok súvisiacich s bezpečnosťou a ochranou zdravia, s vytváraním priaznivých pracovných podmienok a pracovných vzťahov prináša optimalizáciu pracovného procesu a pozitívny ekonomický efekt.

Kľúčové slová: *systém bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, systém manažérstva kvality, systém environmentálneho manažérstva, ISO normy*

ABSTRACT

The introduction of the occupation health and safety management system improves the quality of the business, provides producers, distributors and consumers with some form of value added, and ultimately creates a firm's goodwill and image. Improvement of safety and occupation health is of significant economic importance. Solution of problems concerning safety and health protection, creation of favorable working conditions, and workplace relations optimizes workflow and creates positive economic effect.

Keywords: *occupational health and safety, quality management system, environmental management system, ISO standards*

ÚVOD

Slovenská republika ako člen Európskej únie sa stala súčasťou jej stratégie, ktorá vyzýva na zlepšovanie pracovných podmienok. Nová stratégia EÚ vytyčuje úlohy Európskej komisie v budúcom období a zdôrazňuje nutnosť prepojenia zdravia a bezpečnosti v praxi jednotlivých štátov. Z uvedeného dôvodu má zavedenie systému manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci veľký význam a prináša organizáciám viacero výhod. Zavedenie tohto systému je dôkazom toho, že organizácia má záujem o svojich pracovníkov, čo je pozitívnym signálom jednak pre klientov ako aj pre súčasných aj potenciálnych zamestnancov. Pre organizáciu to znamená zvýšenie produktivity a efektívnosti práce, zlepšenie podnikovej kultúry, zvýšenie lojality a spokojnosti zamestnancov, zlepšenie pracovných podmienok a tiež minimalizáciu pracovných úrazov a chorôb z povolania. Zároveň organizácia preukáže, že jej výrobky alebo služby sú realizované za definovaných pracovných podmienok z hľadiska bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Bezpečnosť pri práci je dôležitým faktorom v rámci výkonov spoločnosti, ktorý je potrebné dôkladne pripraviť a tiež dodržiavať základné bezpečnostné predpisy priamo zo zákona. Niekoľko rokov prebiehal proces, pri ktorom sa tvoril a zapracovával systém manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci do ISO noriem. Na základe súhlasu Britského normalizačného inštitútu bola vydaná smernica OHSAS 18001.

VÝZNAM INTEGRÁCIE SYSTÉMOV MANAŽÉRSTVA

V konkurenčnom prostredí trhového hospodárstva sa orientácia na efektívne systémové riadenie a implementáciu integrovaného systému manažérstva pri súčasnom sledovaní nákladov javí ako nevyhnutnosť. Spoločnosti, ktoré sledujú a riadia náklady na kvalitu a minimalizovanie externalít na životné prostredie i ľudské zdroje v rámci zavedeného integrovaného systému manažérstva, dosahujú priaznivé ekonomické výsledky. Obrátiť pozornosť smerom na kvalitu ako rozhodujúci podnikateľský zdroj má svoje opodstatnenie hlavne v malých a stredných podnikoch, ktoré na rozdiel od veľkých korporácií nedokážu profitovať z veľkovýroby, sériovosti a opakovateľnosti výroby. Ich šance na úspech spočívajú práve v inovatívnosti a orientácii na kvalitu

svojej produkcie. Ukázalo sa, že investície zamerané na zlepšovanie kvality produktov a procesov sú rentabilnejšie ako samotné rozširovanie výroby. Z toho vyplýva aj potreba zmeny orientácie podnikateľských snáh z kvantity na kvalitu.

Kvalita prináša úspech v konkurenčnom prostredí, dobré postavenie na trhu a jeho zlepšovanie, pokles nákladov, ale aj rast zisku, a to všetko pri vyššej úrovni uspokojovania zákazníkov, teda v súlade s potrebami spoločnosti. Koncepcia integrovaných systémov manažérstva určuje nevyhnutnosť zabezpečenia zmeny celého systému riadenia výroby a jeho orientáciu, zabezpečenie zodpovednosti jednotlivých pracovníkov na každom kroku, uplatnenie účinných metód kontroly a riadenia kvality, environmentu, bezpečnosti práce, prípravu školení pracovníkov a všeobecnú informovanosť. Dôležité je zabezpečiť sústavný kontakt so zákazníkmi, systematické monitorovanie ich požiadaviek. (Kačír, 1991). Riadenie a koordinácia činností zameraných na integráciu systémov zahŕňa formuláciu politiky a cieľov integrovaného systému manažérstva, plánovanie, riadenie, zabezpečovanie a rozvoj systému.

Pri integrácii systémov manažérstva ide najčastejšie o spájanie požiadaviek systémov manažérstva kvality, environmentálneho manažérstva a systému bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (Veber a kol., 2006). Dôležité je však pozerať sa na organizáciu v súvislostiach, poznať jej vnútorné i vonkajšie prostredie a využívať všetky dostupné poznatky z oblastí integrovaných systémov manažérstva. Výber konkrétneho postupu jeho implementácie stále zostáva v kompetenciách zodpovedných manažérov, pričom sa kladie dôraz na ich rozhodovanie sa o postupoch, relevantných kritériách pri výbere skúsenej poradenskej spoločnosti a renomovaného certifikačného orgánu.

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci, ako súčasť integrovaného systému manažérstva, je založená na preventívnej politike. Táto zahŕňa v sebe povinnosť predvídať, ustanoviť, prijať vhodné procesy a prostriedky, mobilizovať a zapojiť jednotlivcov - zamestnancov za účelom dosiahnutia stanovených cieľov. Má byť zameraná na zabránenie nárastu technických, sociálnych, zdravotných, psychologických a ekonomických ohrození.

Prevenia má byť chápaná nielen krátko či strednodobými výhodami, ale aj ako podpora dlhodobých ekonomických cieľov a cieľov sociálnej podnikovej politiky. Potrebná je trvalá pracovná kapacita, produktivita a kvalita, motivácia pracovníkov, a s tým súvisiaca konkurencieschopnosť a spoľahlivosť na trhu, ktorou sa prejaví schopnosť a funkčnosť organizácie.

Preventívna politika môže zabrániť alebo eliminovať riziko nevhodného zaobchádzania, riziko fyzického alebo duševného poškodenia zdravia, riziko konfliktu. Ak sa týmto rizikám nepredchádza, môžu viesť k stratám ako pre jednotlivcov, tak i pre podniky. Umožní organizáciám dosiahnuť želaného výsledku v rámci užitočného a efektívneho uplatňovania pravidiel, nielen ako dodržiavaním predpísanej legislatívy, ale aj stimuláciou zameranou na neustále zlepšovanie pracovného prostredia.

SYSTÉM MANAŽÉRSTVA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVIA PRI PRÁCI

Organizácie sa často zaoberajú problémom, ako dosiahnuť a preukázať vhodnosť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, riadením bezpečnostných a zdravotných rizík v súlade s ich vlastnou politikou a cieľmi. Mnohé vykonali analýzu alebo audit, na posúdenie výkonnosti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Aby bola táto činnosť efektívna, je potrebné ju vykonávať v štruktúrovanom systéme manažérstva. Norma OHSAS 18001 je kompatibilná s medzinárodnými normami ISO 9001:2008 a ISO 14001:2004 s cieľom uľahčiť integrácie manažérstva kvality, životného prostredia, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v organizáciách, ktoré majú o to záujem. (Graužel, 2009) Norma bola vydaná na základe ohlasu a požiadaviek používateľov, aby sa v rámci hospodárskej praxe používala pre oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktorú je možné implementovať ako manažérsky systém a teda ju aj certifikovať nezávislými spoločnosťami.

Zavedenie systému manažérstva podľa normy OHSAS 18001 vyžaduje identifikáciu a zhodnotenie potrieb organizácie v oblasti BOZP. Následne je potrebné zosúladiť procesy v organizácii s požiadavkami normy a zdokumentovať ich (Bogdanovská, 2009). Keď je systém plne implementovaný do činnosti organizácie, môže prebehnúť certifikačný audit. Po certifikačnom audite je potrebné neustále udržiavať a zlepšovať systém organizácii a teda vykonať interné audity. Je tiež potrebné mať na zreteli spĺňanie legislatívnych požiadaviek.

Zavedenie normy má pre organizáciu tieto prínosy:

- systémovo zabezpečuje napĺňanie právnych a iných požiadaviek v oblasti BOZP,
- umožňuje riadiť procesy v organizácii, aby bola zaistená vysoká úroveň BOZP a neustále sa zlepšovala,
- zvyšuje povedomie zodpovednosti zamestnancov na ochranu vlastného zdravia a ich spoluprácu pri zaisťovaní BOZP

- upevňuje spoluprácu so zainteresovanými stranami pri prevencii vzniku havárií a pri zvyšovaní ochrany zdravia pri práci,
- zvyšuje kontrolu možných nebezpečenstiev a minimalizáciu všetkých možných rizík na základe jasne stanovených havarijných plánov, politiky a cieľov smerujúcim k udržateľnému rozvoju,
- zlepšuje vzťah so zamestnancami, odbormi, verejnosťou a štátnymi inštitúciami,
- eliminuje alebo obmedzuje náklady spôsobené nejednoznačnou štruktúrou v systéme manažérstva BOZP,
- celkovo zlepšuje imidž organizácie.

Politiku bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je povinný definovať a schváliť vrcholový manažment tak, aby bol zohľadnený preventívny prístup a tiež boli naplnené požiadavky národnej legislatívy. Manažment spoločnosti si uvedomuje zodpovednosť za bezpečné realizovanie procesov súvisiacich s poskytovaním jednotlivých produktov. V politike BOZP sa nechcú uspokojiť len s napĺňaním legislatívnych požiadaviek. Organizácie vynakladajú finančné prostriedky na riadenie rizík, a tým predchádzajú nehodovosti, úrazom a prenášaní chorôb v pracovnom procese. Ekonomické dopady pracovných úrazov prípadne chorôb z povolania si vyžadujú nezanedbateľné finančné prostriedky.

S politikou bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sa stotožňujú všetci zamestnanci. Zodpovednosť za jej naplnenie nesie manažment na všetkých stupňoch riadenia, systém manažérstva bezpečnosti sa pravidelne skúma a vyhodnocuje sa zhoda reality s vyhlásenou politikou. Súčasťou politiky BOZP je zabezpečovanie školení a príprava kvalifikovaných zamestnancov, ktorí nesú zodpovednosť za vykonávanie svojich pracovných povinností. Politiku bezpečnosti a ochrany zdravia je potrebné zdokumentovať, implementovať a udržiavať. Plánovanie musí zahŕňať identifikáciu, posudzovanie rizika a na základe ich poznania stanovenie nevyhnutných riadiacich činností. Implementácia a prevádzka má svoje zdroje, úlohy, zodpovednosti, povinnosti a právomoc, pričom zahŕňa aj prípravu pracovníkov. Dôležitým prvkom systému je aj transparentná komunikácia, zapojenie všetkých pracovníkov a udržiavaná dokumentácia s vypracovaným systémom riadenia prevádzky, pripravenosťou na núdzový stav a navrhované reakcie vo vzniknutých núdzových situáciách. Taktiež je dôležité aj kontrolovanie, monitorovanie a meranie výkonnosti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Nasleduje preskúmanie manažmentom v plánovaných intervaloch, aby sa dokázala vhodnosť, primeranosť a efektívnosť stanoveného manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

ZÁVER

Organizácie, ktoré majú zavedené, auditované a certifikované systémy riadenia, a tak vykazujú zhodu s požiadavkami normy, stále pribúda. Sami manažéri prichádzajú na to, že len intuitívne vedenie a riadenie na základe reakcií na požiadavky trhu neudrží podnik v kontinuálnom výkone a úsilie jednotlivcov nemá za následok stabilizáciu trhovej pozície na popredných priečkach v rámci odvetvia. Podmienkou je prijatie zavedenia systému zo strany všetkých pracovníkov a stotožnenie sa v rámci vybudovaného systému s kompetenciami a povinnosťami.

Získanie certifikátu podľa týchto noriem sa stalo určitou konkurenčnou výhodou. Možnosť preukázať svoju spôsobilosť riešiť komplikované požiadavky zákazníkov na požadovanej úrovni, skúsenosti, referencie a systém vytvorili pre inovatívne zmýšľajúce spoločnosti vhodné podmienky na presadenie sa na trhu. Viacerí odborníci však priznávajú, že niektoré aplikácie boli neúčinné - nie vždy sa odrazili na hospodárskych výsledkoch firmy.

Organizácie sa musia snažiť neustále zlepšovať kvalitu činností, procesov a produktov s cieľom trvalého rozvoja kvality a spokojnosti zákazníkov. V rámci tejto politiky je dôležité, aby si manažment uvedomil významnosť a dokonca nevyhnutnosť vysokej kvality ľudských zdrojov, ktoré sú dôležitým faktorom budúceho vývoja organizácie.

Po zohľadnení všetkých výhod a nevýhod v odbornej verejnosti prevláda jednoznačný záver, že implementácia systému manažérstva sa v každej organizácii oplatí pokiaľ je zrealizovaná správne. Takto vykonané zmeny v rámci organizácie vedú k trvalému zlepšovaniu procesov. Zavedenie systému manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci umožňuje dosiahnuť lepšie výsledky organizácie vrátane uspokojovania potrieb zamestnancov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] VEBER, J. a kol.: Management kvality, environmentu a bezpečnosti práce. Praha: Management Press, 2006, 76 s. ISBN 80-7261-146-1.
- [2] GRAUZEĽ, J. : Uplatnenie revízie STN EN ISO 9001:2009 v praxi. In kvalita : odborný časopis o systémoch manažérstva, roč. 17, 3-2009, 9-11 s.
- [3] KAČÍR, K.: Uplatnenie amerického a japonského riadenia výroby. Bratislava :Alfa, 1991. 222 s. ISBN 80-05-00814-7.
- [4] BOGDANOVSKÁ, G.: Nová norma pre systémy manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. 2009, [cit. 2009-09-18]. Dostupné na internete: <<http://www.securityrevue.com/article/2009/02/nova-norma-pre-systemy-manazer>
- [5] STN OHSAS 18001:2009 – Systémy manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Požiadavky. Bratislava: SÚTN, 2009.

ADRESY AUTOROV

Marta KARKALÍKOVÁ, doc. RNDr. CSc., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra tovaroznaectva a kvality tovaru, Dolnozemska cesta 1, 85235 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: marta.karkalikova@euba.sk

Alica LACKOVÁ, doc. Ing. CSc., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra tovaroznaectva a kvality tovaru, Dolnozemska cesta 1, 85235 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: alica.lackova@euba.sk

RECENZENT

Milan PIATRIK, prof. Ing. PhD., Univerzita Mateja Bela, Fakulta prírodných vied, Katedra environmentálneho manažérstva, Tajovského 40, 974 01, Banská Bystrica, Slovenská republika